

B.A./B.Sc. - 4th Semester (old syllabus 2018-19)
(2721)

Paper : ESL-221 Environmental Studies

Time allowed: 2 hrs.

Max. Marks: 75

Note: There are EIGHT questions of equal marks. Candidates are required to attempt any FOUR questions.

1. a) What is Rain water harvesting? What are the consequences of over-utilization of ground water? (12)
b) Explain 'Land as a Resource'. (6³/₄)
2. a) Write about different *ex situ* methods of biodiversity conservation. (12)
b) What are the effects of overutilization of fertilizers and pesticides? (6³/₄)
3. a) Explain the causes, effects and remedial measures of Air Pollution. (12)
b) Explain 'Ecosystem diversity'. 6³/₄
4. a) Write a note on endangered and endemic species of India? (12)
b) Write a brief note on 'Energy flow in an ecosystem'. (6³/₄)
5. a) What is Disaster management? Give the detailed note on Earthquakes. (12)
b) Discuss the term 'Ozone layer depletion'. (6³/₄)
6. a) Write a detailed note on 'Environmental Protection Act 1986'. (12)
b) Discuss the role of individual in prevention of pollution. (6³/₄)
7. a) Describe various types of ecological pyramids. (12)
b) Write a note on 'Forest Conservation Act'. (6³/₄)
8. What is 'Value Education'? Give relationship between Environment and Human health. (18³/₄)

Contd....P/2

(2)

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ: ਕੋਈ ਚਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਅੰਕ ਬਰਾਬਰ ਹਨ।

1. ਓ) 'ਰੇਨ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੇਸਟਿੰਗ' ਕੀ ਹੈ? ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜੋ ਵੱਧ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਕੀ ਸਿੱਟੇ ਹਨ?
ਅ) 'ਭੂਮੀ ਸੰਸਾਧਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ' ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
2. ਓ) ਜੈਵਿਕ ਭਿੰਨਤਾ ਸੰਰਕਸ਼ਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਐਕਸਸੀਤੂ (Ex-Situ) ਢੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।
ਅ) ਖਾਦਾਂ ਅਤੇ ਕੀਟ ਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਾਧੂ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਨ।
3. ਓ) ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਪਚਾਰ ਢੰਗਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
ਅ) 'ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ (Ecosystem) ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ' ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
4. ਓ) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਖਤਰੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
ਅ) ਈਕੋ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਉਰਜਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
5. ਓ) ਸੰਕਟ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕੀ ਹੈ? ਭੂਚਾਲ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
ਅ) 'ਉਜੋਨ ਪਰਤ ਦੇ ਰਿਕ੍ਰਿਤੀਕਰਨ (Depletion)' ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
6. ਓ) 'ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ 1986' ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
ਅ) ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ।
7. ਓ) ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਪਿਰਾਮਿਡ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।
ਅ) 'ਵਣ ਸੰਰਕਸ਼ਣ ਐਕਟ' ਬਾਰੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
8. ਵੈਲਿਊ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।

Contd....P/3

(3)

(हिन्दी अनुवाद)

नोट: कोई चार प्रश्नों के उत्तर दीजिए। सभी प्रश्नों के समान अंक हैं।

1. क) 'रेन वाटर हारवैसटिंग' क्या है? धरती के नीचले पानी की आवश्यकता से बढ़कर की गई उपयोगता का क्या निशकर्ष है?
ख) 'भूमि संसाधन के तौर पर' व्याख्या करो।
2. क) जैविक भिन्नता संरक्षण के विभिन्न एक्स सीतू (Ex-Situ) ढंगों के बारे में बतायें।
ख) खादों और कीट नाशक दवाईयों के फालतू उपयोग के क्या प्रभाव हैं?
3. क) वायु प्रदूषण के कारणों, प्रभावों और उपचार ढंगों की व्याख्या करो।
ख) 'वातावरण विभिन्नता' की व्याख्या करो।
4. क) भारत में खत्म हो रही और खतरे अधीन प्रजातीयों के बारे में नोट लिखो।
ख) ईको सिस्टम में ऊर्जा के प्रवाह के बारे में संक्षेप नोट लिखो।
5. क) संकट प्रबंधन क्या है? भूचाल के बारे में विस्तृत नोट लिखो।
ख) 'ओजोन परत के रिक्तीकरण (Depletion)' की व्याख्या करो।
6. क) 'वातावरण संरक्षण एक्ट 1986' के बारे में विस्तारपूर्वक नोट लिखो।
ख) प्रदूषण की रोकथाम में एक व्यक्ति की भूमिका के बारे में विचार करो।
7. क) वातावरण के पीरामीड की विभिन्न किस्मों के बारे में बताएँ।
ख) 'वन संरक्षण एक्ट' के बारे में नोट लिखो।
8. 'वैल्यू एजूकेशन' से क्या अभिप्राय है? वातावरण और मानवी सेहत के आपसी संबंधों के बारे में बताओ।

3213(2721)100